(12)

ח) הוא היה אומר: חביב אדם שנברא בצלם; חבה יתרה נודעת לו שנברא בצלם, שנאמר: „כי בצלם אלהים עשה את האדם." חביבין ישראל, שנקראו בנים למקום; חבה יתרה נודעת להם שנקראו בנים למקום, שנאמר: „בנים אתם ליהוה אלהיכם." חביבין ישראל, שנתן להם כלי חמדה; חבה יתרה נודעת להם, שנתן להם כלי חמדה, שנאמר: „כי לקח טוב נתתי לכם, תורתי אל תעזבו."

משנה אבות פ"ג

(13)

ואמר על האדם שהוא בצלם אלהים דהיינו מצד שהולך האדם בזקיפה כמו שהתבאר וכל הבעלי חיים הולכים שחוח מפני שהם תחת האדם שהוא המלך על הכל, ובתחתונים אין עליו האדם הולך זקיף כפי מדריגתו שיש לו כי אין עליו בתחתונים.

מהר"ל (א)
צרור חיים

(14)

רק כי

כאשר יקרה לאדם דבר מה משונה לו הזיו של הפנים והאור שלו, וזה פירוש הכתוב נעשה אדם בצלמנו כדמותנו כי דבק בפנים שלו זיו וניצוץ עליון דבק בו ודבר זה הוא צלם אלהים. ובזה מיוחד האדם מכל הנבראים בזיו ואור הצלם, ואין האור הזה אור גשמי כלל אבל הוא אור וזיו נבדל אלקי שדבק באדם ועליו נאמר כי בצלם אלהים עשה את האדם, כי השם יתברך נקרא אור כי האור בכל מקום בא על דבר נבדל בלתי גשמי שהרי האור אינו גשמי כלל

מהר"ן (א)

(15)

אמר להן בעינא דאיזיל למדינת אפריקי אמרו ליה לא מצית אזלת דפסקי הרי חשך אמר להן לא סגיא דלא אזילנא אמטו הכי משילנא לכו אלא מאי אעביד אמרו ליה אייתי חמרי לובאי דפרשי בהברא ואייתי קיבורי דמתני וקטר בהאי ניסא דכי אתית (באורחא) נקטת בנייהו ואתית לאתרך עבד הכי ואזל מטא להה(ו)א מחוזא דכוליה נשי בעי למעבד קרבא בהדייהו אמרו ליה אי קטלת לן יאמרו נשי קטל אי קטילנא לך יאמרו מלכא דקטלוהו נשי אמר להן אייתו לי נהמא אייתו ליה נהמא דדהבא אפתורא דדהבא

עבד הכי כי אתא להתם מיחוס דטלה פשי · לא היה בטוחו הכך כי אם נסים : בעא למעבד קרבא · רצה לעשות עמהן מלחמה : אמרו לו · הנשים אי קטלת לן יאמרו נשי קטיל כלומר זו אומה גבורה אם הנשים נמצא בידי אם הרגת אותם יאמרו העולם שחמש מלך נשים הרג וזו אומה גבורה · ואם אנו נהרוג אותך יאמרו השומעים כמה גרוע מלך זה שנשים נתחברו עליו והרגוהו משום שאתה מטא עצמך ואל תלחם עמנו כי תהיה לבוז : אמר להן · הביאו לי לחם לאכול : אייתו ליה נהמא דדהבא אפתורא דדהבא · הביאו לו לחם של זהב מונח על שולחן של זהב :

גמ' תמיד

(16)

תנא משמיה דרבי עקיבא לך ה' הגדלה זו קריעת ים סוף והגבורה זו מכת בכורות והתפארת זו מתן תורה והנצח זו ירושלים וההוד זו בית המקדש:

גמ' ברכות (נח.)

(17)

וכוונת כל המצות שנאמין באלהינו ונודה אליו שהוא בראנו והיא כוונת היצירה שאין לנו טעם אחר ביצירה הראשונה[22] ואין אל עליון חפץ בתחתונים מלבד שידע האדם ויודה לאלהיו שבראו וכוונת רוממות הקול בתפלות וכוונת בתי הכנסיות[23] וזכות תפלת הרבים זהו, שיהיה לבני אדם מקום יתקבצו ויודו לאל שבראם והמציאם ויפרסמו זה ויאמרו לפניו בריותיך אנחנו, וזו כוונתם במה שאמרו[24] ז"ל ויקראו אל אלהים בחזקה (יונה ג ח), מכאן אתה למד שתפלה צריכה קול[25]

גרינסון פל"א

(18)

א"ר יוחנן אמר הקב"ה
לא אבוא בירושלים של מעלה עד שאבוא לירושלים של מטה ומי איכא ירושלים למעלה אין דכתיב ירושלם הבנויה כעיר שחוברה לה יחדיו

גמ' תענית (ה.)

אמר להו מי אכלי אינשי נהמא דדהבא · בתמיה וכי אוכלים בני אדם לחם של זהב : אמרו ליה · אין מביא לכאן לאכול לחם של זהב אבל בשביל כך שמע זהב לפניך לאכול שהרי זה פלא לנו שבאת לכאן בשביל מלכותך וכי לא היה לך לחם לאכול במקומך שנתרחקת ממלכותך ובאת עד כאן ובאת לחם לאכול לכך נתנו לך זהב וכסף שסבורים היינו שבאת בגלל זהב וכסף לכאן : כדנפיק ואתי · כשיצא ובא מן העיר : כתב אבבא דמחוזא · כתב על שער העיר : אנא אלכסנדרוס הייתי שטיא · הייתי שוטה מבלי לב להבין : עד דאתאי לכאן נשיא ולמדוני חכמה : יתיב אההוא מעיינא קאכיל נהמא · כדרך בני אדם שיושבים על המעיין ואוכלין שם לחם ובריים לשתות מים : הוו בהדיה גולדני · היה עמו דגים מלוחים : כדהוי מחוורי נפל בהו ריחא · בעוד שהיו רוחצים במים כדי להסיר מליחתם נפל בהם ריח טוב ומעיין מגן עדן היה : איד שקל מהנהו מיא טרא באפיה · רחץ פניו ולא עשה יותר : איכא דאמרי הלך במעיין עד דמטא לגן עדן שמשם הוא יוצא : רמא קלא · ואמר פתחו [לי] בבא : אמרו ליה [זה] השער לה' · צדיקים יבאו בו : אמר להו אנא מלכא מלך · וחשוב אנא חשוב לי דבר אחד מגן עדן הואיל ואינכם רוצים לפתוח לי שער : יהבו ליה גולגלתא · נתנו לו ראש גולגולת : אתייה תקליה לכוליה כספא ודהבא דיליה לא הוה תקילי · היה נותן כל כסף וזהב שלו במאזנים כנגד זה והגולגולת כנגד זה ואעפ"כ היה מכביד יותר הגולגולת דלא היה מילא דבר ששוקל כנגדה : אמר להם אלכסנדר מוקדון לרבנן יודעי האי · שאיני יכול למנות משקלו : אמרו לו · גולגלתא של אדם בשר ודם שלא ישבע לעולם לפיכך משקלה על כל שכל כסף וזהב היה משכת אליה : א"ל מנא ידעי הוא · במאי תבחין לן אינו. אתם מדברים: שקלי עפרא [קא] חיפו עפר וכסיה שלא תוכל הגולגולת לראות ולא תשבע ולא יכלה שום דבר לימשך אליה ומילתו משקלה : [לאלתר] תקיל · כלומר כאותו דבר ששקל כנגדה : היינו דכתיב שאול ואבדון ס] ועיני אדם לא תשבענה :

אמר להו מי אכלי אינשי נהמא דדהבא אמרו ליה אלא אי נהמא בעית לא הוה לך באתרך נהמא למיכל דשקלית ואתית להכא כי נפיק ואתי כתב אבבא דמחוזא אנא אלכסנדרוס מוקדון הייתי שטיא עד דאתיתי למדינת אפריקי דנשיא וילפית עצה מן נשיא כי שקיל ואתי יתיב אההוא מעיינא קא אכיל נהמא הוו בידיה גולדני דמלחא בהדי דמחוורי להו נפל בהו ריחא אמר ש"מ האי עינא מגן עדן אתי איכא דאמרי שקל מהנהו מיא טרא באפיה איכא דאמרי אידלי כוליה עד דמטא לפתחא דגן עדן רמא קלא פתחו לי בבא אמרו ליה זה השער לה' וגו' אמר להון אנא נמי מלכא אנא מיחשב חשיבנא הבו לי מידי יהבו ליה גולגלתא חדא אתייה תקליה לכוליה דהבא וכספא דידיה בהדיה לא הוה מתקליה אמר להון לרבנן מאי האי אמרי גולגלתא דעינא דבישרא ודמא היא דלא קא שבע אמר להו מנא ידעי דהכי הוא שקלו קלילי עפרא וכסייה לאלתר תקלא דכתיב שאול ואבדון לא תשבענה וגו'

גמ' תמיד (לב.)

(19)

יב מצות נר חנוכה מצוה חביבה היא עד מאד וצריך אדם להזהר בה כדי להודיע הנס ולהוסיף בשבח האל והודיה לו על הנסים שעשה לנו. אפילו אין לו מה יאכל אלא מן הצדקה שואל או מוכר כסותו ולוקח שמן ונרות ומדליק:

רמב"ם פ"ג
הלכות חנוכה

(20)

והתניא בעשרים וחמשה [בטבת] יום הר גרזים [הוא] דלא למספד יום שבקשו כותיים את בית אלהינו מאלכסנדרוס מוקדון להחריבו *ונתנו להם באו והודיעו את שמעון הצדיק מה עשה לבש בגדי כהונה ונתעטף בבגדי כהונה ומיקירי ישראל עמו ואבוקות של אור בידיהן וכל הלילה הללו הולכים מצד זה והללו הולכים מצד זה עד שעלה עמוד השחר כיון שעלה עמוד השחר אמר להם מי הללו אמרו לו יהודים שמרדו בך כיון שהגיע לאנטיפטרס זרחה חמה ופגעו זה בזה כיון שראה לשמעון הצדיק ירד ממרכבתו והשתחוה לפניו אמרו לו מלך גדול כמותך ישתחוה ליהודי זה אמר להם דמות דיוקנו של זה מנצחת לפני בבית מלחמתי אמר להם למה באתם אמרו אפשר בית שמתפללים בו עליך ועל מלכותך שלא תחרב יתעוך עובדי כוכבים להחריבו אמר להם מי הללו אמרו לו כותיים הללו שעומדים לפניך אמר להם הרי הם מסורין בידיכם מיד נקבום בעקביהם ותלאום בזנבי סוסיהם והיו מגררין אותן על הקוצים ועל הברקנים עד שהגיעו להר גרזים כיון שהגיעו להר גרזים חרשוהו וזרעוהו כרשינין כדרך שבקשו לעשות לבית אלהינו ואותו היום עשאוהו יום טוב אי בעית אימא ראויין לבגדי כהונה ואי בעית אימא עת לעשות לה' הפרו תורתך:

גמ' יומא (סט.)

(21)

לא מאסתים ולא געלתים לכלתם
להפר בריתי אתם כי אני ה' אלהיהם.

שמואל אמר לא מאסתים ולא געלתים לכלותם. לא מאסתים בימי יוונים. ולא געלתים בימי נבוכדנצר. לכלותם בימי המן. להפר בריתי אתם בימי פרסיים. כי אני ה' אלהיהם בימי גוג ומגוג. במתניתא תנא לא מאסתים בימי כשדים שהעמדתי להם דניאל חנניה מישאל ועזריה. ולא געלתים בימי יוונים שהעמדתי להם שמעון הצדיק וחשמונאי ובניו ומתתיהו כה"ג. לכלותם. בימי המן שהעמדתי להם מרדכי ואסתר. להפר בריתי אתם. בימי פרסיים שהעמדתי להם של בית רבי וחכמי דורות. כי אני ה' אלהיהם. לעתיד לבוא שאין כל אומה ולשון יכולה לשלוט בהם

גמ' מגילה (יא.)

(22)

לא מאסתים בימי יונים כו' לכלותם בימי המן כו'. אין זה כסדר גליות ושעבוד המלכיות דימי המן קדמי מינה ואפשר דלכלותם משמע ליה אפי' על המן שבקש להשמיד ולהרוג ולאבד גו' אבל גירסת הילקוט חשיב להו כשעבוד ארבע מלכיות כסדרן לא מאסתים בימי כשדים כו' לא געלתים בימי מדי כו' לכלותם בימי יונים כו' להפר בריתי בימי רומיים כו' ומשום דחשיב הכא בימי אספסיינוס ובימי רומיים בתרתי י"ל בימי אספסיינוס על ימי החורבן ובימי רומיים היינו בתחלת הגלות דורות כמ"ש רבי וחכמי הדורות וחשיב בימי יונים חשמ"נ דבכמה קרא נאמר אויביהם כתיב י"ל כיון דסיה לא תתגבר יונים עליהם גם בימי נאמר אויביהם מרדכי

מהרש"א מגילה

• וּפָרְצוּ חוֹמוֹת מִגְדָּלַי וְטִמְּאוּ כָּל הַשְּׁמָנִים"

①

יְוָנִים נִקְבְּצוּ עָלַי אֲזַי בִּימֵי חַשְׁמַנִּים,
וּפָרְצוּ חוֹמוֹת מִגְדָּלַי וְטִמְּאוּ כָּל הַשְּׁמָנִים,
וּמִנּוֹתַר קַנְקַנִּים נַעֲשָׂה נֵס לַשּׁוֹשַׁנִּים, בְּנֵי בִינָה יְמֵי שְׁמוֹנָה קָבְעוּ שִׁיר וּרְנָנִים.

[illegible] חנוכה

②

ג *לפנים ממנו סורג גבוה י׳ טפחים ושלש עשרה פרצות היו בו שפרצום מלכי יון חזרו וגדרום וגזרו כנגדן י״ג השתחויות

משנה מידות
פרק ב

③

ג וי״ג פרצות היו בו
שפרצום כו׳. פי׳ לפי שעד
כאן היה מותר לעובד כוכבים
ליכנס. ומשם ואילך אסור
לעובד כוכבים ליכנס לפנים
פרט שם:

[illegible] (רש)

④

א כב וַיְהִי אַחַר הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה וְהָאֱלֹהִים נִסָּה אֶת־אַבְרָהָם וַיֹּאמֶר אֵלָיו אַבְרָהָם וַיֹּאמֶר הִנֵּנִי: ב וַיֹּאמֶר קַח־נָא אֶת־בִּנְךָ אֶת־יְחִידְךָ אֲשֶׁר־אָהַבְתָּ אֶת־יִצְחָק וְלֶךְ־לְךָ אֶל־אֶרֶץ הַמֹּרִיָּה וְהַעֲלֵהוּ שָׁם לְעֹלָה עַל אַחַד הֶהָרִים אֲשֶׁר אֹמַר אֵלֶיךָ: ג וַיַּשְׁכֵּם אַבְרָהָם בַּבֹּקֶר וַיַּחֲבֹשׁ אֶת־חֲמֹרוֹ וַיִּקַּח אֶת־שְׁנֵי נְעָרָיו אִתּוֹ וְאֵת יִצְחָק בְּנוֹ וַיְבַקַּע עֲצֵי עֹלָה וַיָּקָם וַיֵּלֶךְ אֶל־הַמָּקוֹם אֲשֶׁר־אָמַר־לוֹ הָאֱלֹהִים: ד בַּיּוֹם הַשְּׁלִישִׁי וַיִּשָּׂא אַבְרָהָם אֶת־עֵינָיו וַיַּרְא אֶת־הַמָּקוֹם מֵרָחֹק: ה וַיֹּאמֶר אַבְרָהָם אֶל־נְעָרָיו שְׁבוּ־לָכֶם פֹּה עִם־הַחֲמוֹר וַאֲנִי וְהַנַּעַר נֵלְכָה עַד־כֹּה וְנִשְׁתַּחֲוֶה וְנָשׁוּבָה אֲלֵיכֶם:

יג וַיִּשָּׂא אַבְרָהָם אֶת־עֵינָיו וַיַּרְא וְהִנֵּה־אַיִל אַחַר נֶאֱחַז בַּסְּבַךְ בְּקַרְנָיו וַיֵּלֶךְ אַבְרָהָם וַיִּקַּח אֶת־הָאַיִל וַיַּעֲלֵהוּ לְעֹלָה תַּחַת בְּנוֹ: וַיִּקְרָא אַבְרָהָם שֵׁם־הַמָּקוֹם הַהוּא יְהוָה יִרְאֶה אֲשֶׁר יֵאָמֵר הַיּוֹם בְּהַר יְהוָה יֵרָאֶה:

פרשת וירא

⑤

א מצות עשה לעשות בית לה׳ מוכן להיות מקריבים בו הקרבנות. וחוגגין אליו שלש פעמים בשנה שנאמר ועשו לי מקדש.

רמב״ם פ״א
בית הבחירה

⑥

וַהֲבִיאֵנוּ לְצִיּוֹן עִירְךָ בְּרִנָּה וְלִירוּשָׁלַיִם בֵּית מִקְדָּשְׁךָ בְּשִׂמְחַת עוֹלָם, וְשָׁם נַעֲשֶׂה לְפָנֶיךָ אֶת קָרְבְּנוֹת חוֹבוֹתֵינוּ, תְּמִידִים כְּסִדְרָם וּמוּסָפִים כְּהִלְכָתָם.

תפלת מוסף
של רגלים

⑦

וְשָׁם נַעֲלֶה וְנֵרָאֶה וְנִשְׁתַּחֲוֶה לְפָנֶיךָ בְּשָׁלֹשׁ פַּעֲמֵי רְגָלֵינוּ, כַּכָּתוּב בְּתוֹרָתֶךָ: שָׁלֹשׁ פְּעָמִים בַּשָּׁנָה, יֵרָאֶה כָל זְכוּרְךָ אֶת פְּנֵי יהוה אֱלֹהֶיךָ בַּמָּקוֹם אֲשֶׁר יִבְחָר, בְּחַג הַמַּצּוֹת, וּבְחַג הַשָּׁבֻעוֹת, וּבְחַג הַסֻּכּוֹת, וְלֹא יֵרָאֶה אֶת פְּנֵי יהוה רֵיקָם: אִישׁ כְּמַתְּנַת יָדוֹ, כְּבִרְכַּת יהוה אֱלֹהֶיךָ אֲשֶׁר נָתַן־לָךְ:

(שם)

⑧

מוֹדִים אֲנַחְנוּ לָךְ שָׁאַתָּה
הוּא יהוה אֱלֹהֵינוּ וֵאלֹהֵי
אֲבוֹתֵינוּ לְעוֹלָם וָעֶד,
צוּר חַיֵּינוּ, מָגֵן יִשְׁעֵנוּ
אַתָּה הוּא לְדוֹר וָדוֹר.
נוֹדֶה לְּךָ וּנְסַפֵּר תְּהִלָּתֶךָ
עַל חַיֵּינוּ הַמְּסוּרִים
בְּיָדֶךָ, וְעַל נִשְׁמוֹתֵינוּ
הַפְּקוּדוֹת לָךְ, וְעַל נִסֶּיךָ
שֶׁבְּכָל יוֹם עִמָּנוּ, וְעַל
נִפְלְאוֹתֶיךָ וְטוֹבוֹתֶיךָ
שֶׁבְּכָל עֵת, עֶרֶב וָבֹקֶר
וְצָהֳרָיִם.

תפילת שמונה
עשרה

⑨

רַחוּם וְחַנּוּן חָטָאתִי לְפָנֶיךָ. יהוה מָלֵא רַחֲמִים, רַחֵם עָלַי וְקַבֵּל תַּחֲנוּנָי.

יהוה אַל בְּאַפְּךָ תוֹכִיחֵנִי, וְאַל בַּחֲמָתְךָ תְיַסְּרֵנִי: חָנֵּנִי יהוה, כִּי אֻמְלַל אָנִי, רְפָאֵנִי יהוה כִּי נִבְהֲלוּ עֲצָמָי: וְנַפְשִׁי נִבְהֲלָה מְאֹד, וְאַתָּה יהוה עַד מָתָי: שׁוּבָה יהוה, חַלְּצָה נַפְשִׁי, הוֹשִׁיעֵנִי לְמַעַן חַסְדֶּךָ:

תחנון

⑩

רוֹמְמוּ יהוה אֱלֹהֵינוּ וְהִשְׁתַּחֲווּ לַהֲדֹם רַגְלָיו, קָדוֹשׁ הוּא: מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן בְּכֹהֲנָיו, וּשְׁמוּאֵל בְּקֹרְאֵי שְׁמוֹ, קֹרְאִים אֶל יהוה וְהוּא יַעֲנֵם: בְּעַמּוּד עָנָן יְדַבֵּר אֲלֵיהֶם, שָׁמְרוּ עֵדֹתָיו וְחֹק נָתַן־לָמוֹ: יהוה אֱלֹהֵינוּ אַתָּה עֲנִיתָם, אֵל נֹשֵׂא הָיִיתָ לָהֶם, וְנֹקֵם עַל עֲלִילוֹתָם: רוֹמְמוּ יהוה אֱלֹהֵינוּ וְהִשְׁתַּחֲווּ לְהַר קָדְשׁוֹ, כִּי קָדוֹשׁ יהוה אֱלֹהֵינוּ:

קבלת שבת

⑪

א״ר יצחק הכל בזכות השתחויה אברהם לא חזר מהר המוריה אלא בזכות השתחויה שנא׳ ונשתחוה ונשובה אליכם. ישראל לא נגאלו אלא בזכות השתחויה שנא׳ ויאמן העם וישמעו וגו׳ ויקדו וישתחוו. התורה לא נתנה אלא בזכות השתחויה שנא׳ והשתחויתם מרחוק. חנה לא נפקדה אלא בזכות השתחויה שנא׳ וישתחו לה׳. הגליות אינן מתכנסות אלא בזכות השתחויה שנא׳ והיה ביום ההוא יתקע בשופר גדול וגו׳ והשתחוו לה׳. בית המקדש לא נבנה אלא בזכות השתחויה שנא׳ רוממו ה׳ אלהינו והשתחוו. אף המתים אינן חיים אלא בזכות השתחויה שנא׳ בואו נשתחוה ונכרעה:

ילקוט [illegible]
וירא

⑫

וירא את המקום מרחק, מה ראה, ראה ענן קשור בהר, אמר דומה שאותו מקום שאמר לי הקב״ה להקריב את בני שם, אמר ליצחק בני רואה אתה מה שאני רואה, א״ל הן, אמר לשני נעריו רואים אתם מה שאני רואה א״ל לאו, אמר הואיל וחמור אינו רואה ואתם אינכם רואים שבו לכם פה עם החמור.

מדרש רבה
וירא